



JUS NATURÆ SOCIALE.



CAPUT I.

*Societatis, Jurisque socialis Notia
ac Distributio.*

§. I.

Societatis Ratio & Effectus.

Providum naturæ auctorem titulis haud paucis hominem devinxisse cum hominibus aliis, communi videlicet origine, similitudine facultatum, mediis ad colendam societatem adcommodatis &c., observavimus in *jure naturæ privato*, §. VI. pag. 22. Hæc *primigenia* igitur societas larissimè patens, fundamentum est societatum reliquarum; quarum quælibet est status *adventitius*, certâ nimirum ratione acquisitus, sociisque superadditus. Jura igitur societatum harum & obligationes sunt *hypotheticæ*. Sic prima ipsa simplicissima societas conjugalis Adami &



Evæ fuit adventitia. Natis exposit liberis societas oriebatur quodammodo composita, societati nimirum conjugali superaddebatur parentalis: & temporis tractu societates tum minores, tum majores varii generis & ordinis legimus introductas.

Societas est conjunctio plurium in ordine ad finem communem mediis adtemperatis, viribusque coadunatis obtinendum. Confititur, tria potissimum in societate esse spectanda; videlicet *finem*, eumque honestum & bonum; *unionem voluntatum* ad finem hunc tendentium: & *coadunationem virium*, seu mutuam adjutorium. — Cum itaque objectum & finis societatis cujuscunque honestus debeat esse & licitus; hinc societas quæcunque hoc defectu laborans, non nisi ineptè societatis nomine gaudet, nec jus ullum parit, aut obligationem ullam; societates enim sunt pacta: atverò pacta circa res illicitas & juri naturæ repugnantes nulla esse advertimus in prioribus sæpe. Unde etiam in jure notatur: „Si maleficii societas coita est, constat, nullam esse societatem.“ *Leg. Nec prætermittendum 57. D. pro socio.* „Quia delictorum turpis atque fœda communio est.“ *Leg. quod autem. § 3.*

Idem esto judicium, eadèmq; conclusio de societariis, aut potius de conventionibus conventiculisve universis recto fine mediisque legitimis destitutis; id quod meritò de



de conventionibus clanculariis suspicari licet; quas proinde principes pietissimi jure merito, atque in vim officii prohibent, cunctique imperantes vetare deberent. — Cum porro ex fine judicandum sit de mediis; hinc jura sociorum & officia ex ipso societatis fine merito aestimantur. Insuper, cum quælibet societas ad certum finem tendat, fines autem diversissimi sint, sequitur, quod si finis justus sit ac licitus, regulariter etiam justa licitæque sit societas: Sin ille injustus & illicitus, hæc quoque injusta semper existat & illicita, imò nulla, nullius proinde efficaciam; ut non solum non stringat socios, sed hi ab ea recedere omnino teneantur, inattenta etiam fide jurato data: Pactum quippe irritum & illicitum juramento firmari nequit; imò in virtutem religionis graviter impingit, qui tale juramentum aut desert, aut præstat.

Bonum commune, sive felicitas publica consociatorum eatenus porro spectanda venit, quatenus felicitas ista à membris societatis non abstracta, sed iis potius concreta est; ita etiam, ut non aliqua duntaxat, sed universa societatis membra adficiat; secus enim non commune, sed præcipuò privatum bonum in non leve societatis detrimentum quæreretur ac promoveretur, idquod à societatis scopo penitus alienum est. Eâ igitur ratione sectanda hæc felicitas, ut & singulis membris, & societati toti sit consultum, debiteque provisum.



Quatuor in Societate considerantur; videlicet 1. *Politia societatis*; 2. *Negotia socialia*; 3. *Societatis salus*; 4. *Bonum publicum sive commune societatis*.

Finis nempe communis, quem prosequuntur singuli, etsi per actiones sæpe diversas, necessariò exigit debitum ordinem tam agentium, quàm actionum, quo videlicet ordine determinandum est, quid, quantum, quo modo agat quisque, aut non agat, ne alii in promovenda societatis felicitate impediantur; atque hic legitimus ordo vocatur *Politia Societatis*. — Actiones, quas ponunt societatis membra tanquam media apta ad consecutionem finis præstituti, sunt *socialia negotia*. — Progressus non impeditus ad finem per ejuscemodi media obrinendum, *Societatis salus* audit. — Illud denique, quod per actiones istas quæritur & obtinetur tanquam finis intentus, *bonum commune seu publicum* nuncupatur.

Quisquis rectum societatis sive sacrae, sive profanae turbat ordinem, is & negotia socialia confundere, societatis salutem evertere, ac bonum commune societatis pessundare convincitur, ac sibi potius commodoque proprio, quàm bono publico, non sine gravi societatis injuria, prospicere omnino putandus est.



§. II.

Societatis Distributio.

In humana societate obtinere jura tum *perfecta*, tum *imperfecta*, atque obligationes respectivè similes, dilucidavimus *cap. II. § V. Jur. Nat. priv.* — Enascitur inde *Distinctio* inter *Societatem naturalem & hypotheticam*; cum enim inter eos, qui naturæ sortiuntur æqualitatem, attento statu naturali seu primigenio, suas quilibet pro arbitrio valeat determinare actiones eatenus, ut ab alio ad agendum tali, vel tali modo compelli nequeat, consequens est, quòd societas primigenia sive naturalis quoad hoc per se loquendo ultra jura & obligationes imperfectas non adsurgat. Naturalis tamen & *universalis* ista societas, ceu fundamentum societatum hypotheticarum & *particularium* multiplicem hominibus subministravit rationem insuper adventitias sive hypotheticas ineundi societates, atque per has arctius sese adstringendi, ita nimirum, ut ex his jura nascerentur perfecta, perfectæque obligationes: ut proinde id, quòd in societate naturali adhuc erat libertatis, in societate hypothetica sit necessitatis ob pactum tacitum vel explicitum statui naturali superadditum, aut superadditam legem divinam positivam aut humanam. —
 Alia porro societas hujus generis est *sacra*,
 alia



alia *civilis* aut *profana*, videlicet pro ratione subjectorum, objectorum & finium concernentium.

Quantumvis autem societates hypotheticæ passim sint particulares, ipsa tamen societas sacra & legalis, quæ catholicam constituit ecclesiam, quæque ex missione, institutione & lege Domini nostri *Jesu Christi* in mundum universum introducta, & usque ad consummationem sæculi est conservanda, cuique societati per se loquendo quilibet accedere tenetur, hæc inquam, societas *universalis* rectè nuncupatur. Id quod ipsemet haud diffitetur *Puffendorfius* dicens: „ Inter sacras societates alias possumus vocare *generales*, ut est *Ecclesia catholica*. “ *J. N. & G. Lib. I. Cap. I. §. 13.*

Societas insuper est aut *simplex*, veluti societas conjugalis, aut *composita*, uti societas conjugalis simul & parentalis. Compositæ societatis *gradus* sunt vel *minores*, ut in exemplo mox adlato, vel *maiores*, dum plures societates minores, ceu totidem personæ morales, coeunt in societatem unam majorem é minoribus mixtam: sic ex familiis constituuntur pagi & urbes; ex pagis & urbibus provinciæ, ex provinciis regna constantur. Quodsi plures Republicæ aut plura regna confociantur in unum statum systematicum, societas *maxima* oritur. — Quoad præfens institutum nostrum, quod *minores*
res-



respicit ponderatque *societates*, speciatim ver-
samur circa societatem conjugalem, parentalem,
berilem, & *familiaë*, eam nempe, quæ aut ex
duabus, aut omnino ex tribus societatibus
jam memoratis coalescit: ubi tamen præviè
societatis *æqualitatem* vel *inequalitatem* cum
concernentibus adfectionibus expendimus.

§. III.

De Societate æquali & inæquali.

Constitui potest societas vel sine subordi-
natione membrorum concernentium, id est,
absque imperio ex una, & *absque subjectione* ex
altera consociatorum parte; & hæc societa-
ris forma nuncupatur *æqualis*. — Quodsi so-
cietas eâ ratione formetur, ut debita & stric-
ta membrorum subordinatio & *subjectio ad*
caput imperio regendique facultate præditum ha-
beat locum, erit societas *inæqualis*. — Jus
igitur societatis æqualis non aliud est, quàm
æquatorium; atverò jus societatis inæqualis
propriè *rectorium* est.

In vim juris hujus rectorii, seu *imperii so-*
cialis actiones eorum, qui societatem consti-
tuunt, recta ratione dirigendæ sunt atque
determinandæ ad finem societati præstitutum,
ita nimirum, ut proposita obtineatur felici-
tas. — Imperium porro istud, per quod So-
cietas rite gubernatur, vocari adsolet *potestas*



socialis; & potestatis hujus applicatio sive usus *societatis regimen* audit. — Potestas ista rectoria societatis aut *summa* esse potest sive independens, aut *subordinata* alteri, proinde dependens.

In societate *inaequali* rectè ordinata, sive sacra, sive civili tres potissimum species potestatis vigere necessum est: requiritur nempe *primò* potestas *legislativa*, vi cujus societatis hujus capiti competit auctoritas ferendi leges societatis ejusdemque membrorum felicitatem stabilientes atque promoventes. Leges istæ ut genuinam societati & subditis pariant felicitatem, nulli alteri legi sublimiori debent opponi, toti societati debent esse accommodatæ & undique rectæ, debent esse validæ satis & efficaces in ordine ad propositum finem legitime obrinendum. — *Secundo* requiritur potestas *inspectoria*, in cujus consequentiam invigilandum est atque examinandum, an & qua ratione leges observentur, atque vel in bonum societatis debite ad effectum deducantur, vel in ejus detrimentum negligantur, aut vilipendantur. — Requiritur *tertio* Potestas *executoria*, vi cujus omnino conandum, ut quilibet sociorum contineatur in officio, omnesque competentibus mediis ad legum observantiam compellantur, & à prævaricationibus coerceantur.

In societate *equali*, sive in collegio, cujus proinde & jura *collegialia* sunt, quæque in

cor-



corpus coalescit, si è pluribus formeretur collegiis, ratio *directionis* locum duntaxat obtinet, videlicet jus competentem inter societatis membra ordinem conservandi, ac societatis negotia rectè determinandi. Opportunum est itaque, ut inter socios sit unus, qui collegas convocet, negotia proponat, conclusa ad executionem promoveat, aliaque expediat eâ ratione, ut proprium tamen haud interveniat imperium.

Convocationem igitur membrorum societatis *æqualis* sequitur eorum congregatio sive conventus, ubi per consensum collegarum enascuntur stabiliunturque *conclusa*. Consensus iste in conclusa societati utilia vel necessaria ad sufficientiam declarari debet. Porro conclusa, per quæ societatis hujus negotia deciduntur, fiunt per *vota* vel *suffragia*. — Est autem *votum* declaratio voluntatis à socio facta societati de eo, quod juxta judicium suum communi consensu definiendum esset. — *Vota* sunt vel *unanimia* vel *diversa*; vel *canonica*, vel *majora*, vel *minora*, vel *paria*; item *saniora*, *decisiva*, *consultativa*, *affirmativa*, vel *negativa*.

Quando & quomodo ex collatione votorum rectè *concludendum*, sequentes passim admittæ tradunt regulæ.

Vota unanimia (singulorum nempe consensus in idem) concludunt *semper*, *paria* verò
re-



regulariter *nunquam*. Quodsi tamen numero paria, imparia sint ratione & pondere, *sa- niora*, quã talia evicta, locum quandoque obtinere possunt: veruntamen generaliter vota numeranda sunt, non ponderanda; quilibet enim suum iudicium pro saniore habet & meliore. — Si porro in antecessum fuerit conventum, ut casu, quo emergerent paria, vincat votum unius personæ determinatæ, id est, ut hæc pro & ex parte sua tollat æquilibrium, paria quidem numero, ad unam tamen unius partis personam restricta concludunt, & sic, veluti inquirunt, obtinet *Calculus Minervæ*.

Cæterum, quia hominum variant *Sen- tentiæ*, in confessibus majoribus rarius universi in idem conspirant; & hinc omnino necessum, ut ad legitima conclusa sufficiat certa pars suffragiorum; ne fructus speratus finisque intentus aut omnino frustretur, aut saltem quasi in infinitum prorogetur.

Per se loquendo, solique insistendo rationi *vota majora* rectè sunt conclusiva, partis- que minoris ad se adtractiva: proinde adsen- sus partis absolutè majoris regulariter pro factò omnium haberi debet, ne cum detri- mento societatis, bonique communis, aut nihil in plerisque negotiis decidatur, aut *placita pauciorum* prævaleant *plurium majorum- que* legitimæ determinationi.

Quod-



Quodsi vota ordinentur ad electionem canonicam, simpliciter majora non sufficiunt, sed requiruntur *canonica*, id est, saltem *unum* supra medietatem suffragantium. — Insuper in electionibus nonnullis requiruntur partes *duae tertiae*; uti in electione summi pontificis, ubi requiruntur secreta schedularum suffragia duarum ex tribus partibus Cardinalium in conclavi clauso praesentium. Item ad legitimam electionem abbatissae necessarias esse duas tertias, statuitur *cap. indemnitatibus 43. §. I. De elect. in VI.*

Ad Societatem *inaequalem* quod insuper adinet, variae sunt variarum societatum leges fundamentales, finesque diversi: unde fit, quod & distinctae societatum formae, atque diversa imperantium & subditorum jura & obligationes enascantur. Legum fundamentalium ex utraque parte fides sancta debet esse & inviolata; quin fas sit alterutri parti easdem infringere, aut sub quovis praetextu inutiles reddere & inefficaces.

Igitur à diversitate legum fundamentalium varia regiminis distinctio pendet atque divisio. Aliud nempe est *absolutum*, quod simpliciter à sola natura sineque societatis, sine ulteriore restrictione pendet; aliud *limitatum*, quod jura reipsa quidem complectitur, at tamen quoad usum & exercitium jurium illorum restrictum est ob superaddita pacta. Quare etiam imperium illud dicitur *plenum*, quod



quod nulla jurium aut potestatis parte diminutum est; *minus plenum* verò, si tali sit ratione restrictum. — Addunt imperium *despoticum*, vi cujus imperans plenum Jus haberet tum in omnes permissas licitasque subditorum *actiones*, tum in *res* eorundem singulas. Utrum hoc ex indole sua societatis felicitatem promoveat, adeoque humanitati per singula congruat, é generalibus peculiaribusque nostris juris naturæ principiis facile conficitur.

Imperium aliud, ab hoc contradistinctum, *temperatum* vocatur, aut, veluti communius audit, *eminens* sive altum: cujus occasione Riegger in *systemate jurisprud. natural. cap. III. §. 6.* ita concludit: „ Per me appellare licet hoc civitatum jus, imperium vel dominium altum & eminent. Verborum sonus me non terret, modò illi, qui vel imperio, vel dominio eminente uti volunt, sibi persuasum habeant, ut habere debent, nec uni, nec alteri locum esse, nisi boni communis causâ. “ — Distinguendum est etiam vel maximè jus *eminens* sive supremæ jurisdictionis, à jure *proprietas*. — Porro dicit Zallinger: „ Imperans non plus juris acquirit, quàm in ipsum translatum est; neque verò necessitas boni communis obtendi potest, quia id non quovis gradu, sed eo duntaxat, quem *leges fundamentales* determinant, vel permittunt, procurandum vel obtinendum est. “ *Jur social. Cap. I.*

§. CLXXI. Deni-